

Нечипоренко А. В.,

курсант

факультету підготовки фахівців для
підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Мітусова К. С.,

викладач кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Важливість зобов'язань у цивільному праві була досліджена багатьма науковцями-правниками, зокрема, через його теоретико-правового визначення. Так, зобов'язальне право – це одна з підгалузей цивільного права, за допомогою норм якого регулюються майновий обіг та відносини, що виникають при переході матеріальних чи інших благ від однієї особи до іншої.

Для врегулювання зобов'язальних правовідносин у Цивільному кодексі України систематизовані норми в окремій його книзі – Книга п'ята «Зобов'язальне право» [1], якою врегульовані питання встановлення, виконання та припинення зобов'язань, а також визначена цивільно-правова відповідальність у разі порушення таких зобов'язань.

До видів зобов'язальних правовідносин відносяться й такі, що стосуються економічного обороту, точніше ті, що виникають при переході від однієї особи до іншої конкретних матеріальних благ, які набули форми товару. Такої форми набувають не тільки речі матеріального світу, а й послуги, певні майнові та немайнові блага, в більшості випадків це результати творчої діяльності або інформація тощо. Не є виключенням відносини з надання послуг або використання інтелектуальної власності тощо. Попри це вони визначають порядок обігу майна від власника (продавця) до іншої особи (покупця) за відповідним договором під назвою «договір купівлі-продажу». За кожним видом правовідносин є свій договір такі як: договір підряду – що регулює виконання підрядником робіт та договір в сфері надання послуг.

Таким чином, правовідносини, відповідно до яких одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншою сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання зобов'язання [2]. Саме зобов'язання має в основу правовідносини в яких одна сторона (боржник) повинна виконати дію (доручення) на користь іншої сторони (кредитора) або стриматися від такої дії, як в свою чергу кредитор має право вимагати від боржника здійснення його обов'язку. Складається зобов'язання з суб'єктів, об'єктів та змісту.

Суб'єктами зобов'язання як і в інших цивільних відносинах, можуть бути як фізичні так і юридичні особи. Правотворча сторона у цих відносинах отримала назву кредитора, а інша сторона, яка зобов'язана – боржник. Кредитор являє собою втілення суб'єкта зобов'язання, тобто це особа яка має право на вимоги, і боржник – особа, яка виконує обов'язок та відповідає праву вимоги кредитора. Бувають випадки коли один із суб'єктів виступає лише як кредитор, інший учасник виключно як боржник. Наприклад у випадку заподіяння шкоди особа яка є потерпілою завжди виступає як кредитор в цій ситуації, а та особа яка заподіяла шкоду є завжди боржником. Однак в більшості ситуацій кожен з учасників зобов'язання є водночас і кредитором і боржником, наприклад покупець і покупець згідно договору купівлі-продажу, замовник і підрядник в договорі підряду та інше. Таке положення продемонстровано в новому Цивільному Кодексі України, зокрема, у частині 3 статті 510 Цивільного кодексу України передбачається, що у випадку коли одна з сторін має зобов'язання на користь іншого суб'єкта то ця сторона являється боржником на її користь і в той час кредитор має право вимагати від нього це [1]. Попри боржника і кредитора у зобов'язанні можуть брати участь інші особи, що не відносяться до жодної зі сторін їх називають третіми особами.

Об'єктом є певна поведінка та дія, на реалізацію яких зосереджені права та обов'язки суб'єктів. Одною з основних рис є те, що першою чергою виступають активні риси зобов'язання, тобто активні дії боржника по відношенню до кредитора, а негативна поведінка як правило переглядається як доповнення або результатом активного виконання свої функцій боржником. Окрім цього у випадку, якщо обидва суб'єкти одночасно беруть участь як кредитор і боржник, то в такому разі потрібно звернути увагу на два юридичні об'єкти – дії всіх учасників, які вчинили дію при виконанні обов'язків боржника. Яскравим прикладом цього є договір купівлі-продажу, де продавець та покупець водночас виступають боржниками тобто продавець повинен передати у використання майно, а покупець в свою чергу повинен за нього виплатити. Таким чином здійснюються дії з обігу майна іншим особам (які пропонує продавець у використання іншим особам) та дії з прийняття цих майнових благ (покупець сплачує вартість товару для подальшого його використання). Стосовно майнового об'єкта, то у випадку зобов'язання за наявності двох юридичних об'єктів є один матеріальний об'єкт. У випадку безоплатного договору буде один-єдиний матеріальний об'єкт – майно яке має властивість збереження.

В основу змісту зобов'язальних правовідносин, як і більшості цивільно-правових відносин, є сукупність суб'єктивних прав та обов'язків всіх учасників відносин. Якщо звернутися до Цивільного кодексу України, а саме до статті 509, яка вказує на особливості змісту зобов'язальних правовідносин які характеризуються в можливості захисту законом кредитора та надання йому права на вимогу до боржника який в свою чергу повинен виконати вимоги кредитора [1].

Таким чином зміст зобов'язання не закінчується на праві вимагати лише тих дій, які своєю метою спрямовані на передачу, пристосування майна в загальному та іншому чині. Важливу роль у відносинах відіграють санкції, дія яких спрямована на дотримання сторонами прав та обов'язків, а також для забезпечення захисту правовідносин, які виникають між особами.

Висновками по змісту є положення які узагальнюють цивільно-правове регулювання, їх захисту в суді через подання позову про відтворення порушеного права на майно.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Резворович К. Р., Юнін О. С., Круглова О. О. та ін. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту: навч. посібник. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. Ч. 1. 295 с.

Новосядлий А. В.,
адвокат (м. Полтава)
Логінова М. В.,
викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
капітан поліції

СПЕЦИФІКА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Звісно ж, що цивільно-правова відповідальність – це вид юридичної відповідальності, що виникає внаслідок скоєння цивільно-правового порушення, порушення загальних засад, змісту, норм цивільного законодавства, звичаїв, невиконання чи неналежного виконання договірних, деліктних і кондикційних зобов'язань, що покладає винного правопорушника (в передбачених законом випадках – за відсутності вини) додаткові (охоронні) обов'язки владно-примусового характеру в рамках охоронного цивільно-правового зобов'язального відношення, що виражається у застосуванні до правопорушника уповноваженими правоохоронними та судовими органами майнових заходів, санкцій, передбачених законом або договором за (або) відповідальної за її дії (бездіяльність) особи у повному обсязі заподіяної шкоди, збитків (за винятком випадків, передбачених законом або договором) в установленому законом порядку за ініціативою потерпілих осіб (кредиторів) з метою захисту їх порушених суб'єктивних майнових та особистих немайнових прав та законних інтересів, відновлення соціальної справедливості, первісного положення потерпілої особи або положення, яке набуло б потерпілої особи при належному виконанні зобов'язання